

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет образотворчого мистецтва і дизайну
Кафедра образотворчого мистецтва

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи

Наталія ВІННІКОВА

сергій 2023 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРІЯ ТА КРИТИКА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

для аспірантів

спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
освітнього рівня третього (освітньо-наукового)
освітньо-наукової програми «Образотворче та декоративне мистецтво»

Київ – 2023

Розробник: Коновалова Ольга Володимирівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв.

Викладач: Коновалова Ольга Володимирівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв.

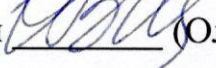
Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв

Протокол від № 7 від «27» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри образотворчого мистецтва (Ольга ШКОЛЬНА)

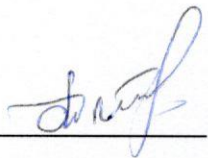
Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Образотворче та декоративне мистецтво»

27.08.2021 р.

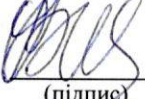
Гарант освітньої (освітньо-наукової) програми (Ольга ШКОЛЬНА)

Робочу програму перевірено

30.08.2021 р.

Завідувач аспірантури, докторантури (Ілона ТРИГУБ)

Пролонговано:

На 2022/2023 н.р. (підпис) (Школьна) (ПІБ), «17» 08 2022 р., протокол № 2

На 2024/2025 н.р. (підпис) (Школьна) (ПІБ), «18» 08 2025 р., протокол № 9

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____), «__» __ 20__ р., протокол № __

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____), «__» __ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання					
	Денна			Заочна		
ТЕОРІЯ ТА КРИТИКА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА						
Вид дисципліни	Вибіркова					
Мова викладання, навчання, оцінювання	Українська					
Загальний обсяг кредитів / годин	8 / 240, із них: Змістовий модуль «Стилеутворення у світовому образотворчому мистецтві» 2 / 60; Змістовий модуль «Практики аналізу візуальних мистецтв» 2 / 60; Змістовий модуль «Мистецтвознавча есеїстика» 2 / 60; Змістовий модуль «Художня критика» 2 / 60					
Рік навчання	2	3		2	3	
Семестр	4	5	6	4	5	6
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	1	1	2	1	1
Обсяг кредитів	4	2	2	4	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	120	60	60	120	60	60
Аудиторні	32	16	16	16	8	8
Модульний контроль	8	4	4	-	-	-
Семестровий контроль	-	-	-	-	-	-
Самостійна робота	80	40	40	104	52	52
Форма семестрового контролю	Залік, залік	Залік	Залік	Залік, залік	Залік	Залік
Змістовий модуль «Стилеутворення у світовому образотворчому мистецтві»						
Рік навчання	2	-	-	2	-	-
Семестр	4	-	-	4	-	-
Обсяг кредитів	2	-	-	2	-	-
Обсяг годин, в тому числі:	60	-	-	60	-	-
Аудиторні	16	-	-	8	-	-
Модульний контроль	4	-	-	-	-	-
Семестровий контроль	-	-	-	-	-	-
Самостійна робота	40	-	-	52	-	-
Форма семестрового контролю	Залік	-	-	Залік	-	-
Змістовий модуль «Практики аналізу візуальних мистецтв»						
Рік навчання	2	-	-	2	-	-
Семестр	4	-	-	4	-	-
Обсяг кредитів	2	-	-	2	-	-
Обсяг годин, в тому числі:	60	-	-	60	-	-
Аудиторні	16	-	-	8	-	-
Модульний контроль	4	-	-	-	-	-
Семестровий контроль	-	-	-	-	-	-
Самостійна робота	40	-	-	52	-	-
Форма семестрового контролю	Залік	-	-	Залік	-	-
Змістовий модуль «Мистецтвознавча есеїстика»						
Рік навчання	-	3	-	-	3	-
Семестр	-	5	-	-	5	-
Обсяг кредитів	-	2	-	-	2	-

Обсяг годин, в тому числі:	-	60	-	-	60	-
Аудиторні	-	16	-	-	8	-
Модульний контроль	-	4	-	-	-	-
Семестровий контроль	-	-	-	-	-	-
Самостійна робота	-	40	-	-	52	-
Форма семестрового контролю	-	Залік	-	-	Залік	-
Змістовий модуль «Художня критика»						
Рік навчання	-	-	3	-	-	3
Семестр	-	-	6	-	-	6
Обсяг кредитів	-	-	2	-	-	2
Обсяг годин, в тому числі:	-	-	60	-	-	60
Аудиторні	-	-	16	-	-	8
Модульний контроль	-	-	4	-	-	-
Семестровий контроль	-	-	-	-	-	-
Самостійна робота	-	-	40	-	-	52
Форма семестрового контролю	-	-	Залік	-	-	Залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців щодо здійснення мистецтвознавчих досліджень. Вивчення дисципліни передбачає здобуття аспірантом професійно орієнтованої підготовки, специфічних умінь і знань, а також певного досвіду їх практичного застосування у відповідній галузі професійної діяльності.

Завдання навчальної дисципліни відповідно до програмних (загальних і фахових) компетентностей полягають у формуванні здатностей:

- критично мислити, використовувати набутий особистісно-професійний досвід для вирішення наукових і фахових завдань; до аналізу міждисциплінарних явищ й процесів;
- критично аналізувати, оцінки сучасних наукових суджень, здатність генерувати оригінальні теоретичні конструкції, гіпотези та дослідницькі питання;
- обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності;
- критично оцінювати власні результати в контексті сучасних наукових досліджень у сфері теорії та історії мистецтва, культури й гуманітарного знання, здатність аргументовано викладати та захищати позицію у науковій дискусії;
- використовувати основні положення теорії та критики образотворчого мистецтва під час підготовки дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-наукової програми спеціальності формуються загальні та фахові компетентності:

Програмні компетентності	Код	Значення компетентності
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1	Здатність до розуміння широкого кола філософсько-світоглядних питань, системних зв'язків між явищами та процесами; критично мислити; використовувати набутий особистісно-професійний досвід для вирішення наукових і фахових завдань; до аналізу міждисциплінарних явищ й процесів; реалізації власного аксіологічного та наукового потенціалу
	ЗК 2	Уміння орієнтуватися в сучасній методології науки; здатність до застосування методів наукового пізнання; методологічно та технологічно грамотно здійснювати наукове дослідження, інтерпретувати його результати; висвітлювати, ефективно поширювати знання щодо наукових досліджень та інновацій
	ЗК 3	Здатність до критичного аналізу, оцінки сучасних наукових суджень, здатність генерувати оригінальні теоретичні конструкції, гіпотези та дослідницькі питання; здатність обирати та застосовувати методи дослідження, що відповідають предмету й завданням дослідження; здатність здійснювати комплексні дослідження, у тому числі – міждисциплінарні, на базі цілісного системного наукового світогляду
	ЗК 5	Здатність за допомогою інформаційних технологій аналізувати, відбирати, обробляти необхідну інформацію
	ЗК 6	Готовність до самовдосконалення та безперервного опанування нових знань, вміння передавати науковий, професійний досвід іншим особистостям; готовність стати наставником для інших при опануванні складних елементів професійних знань та навичок; здатність до мобільності у змінах професійного позиціонування на ринку праці, готовність до прийняття інновацій; оволодіння системою науково-методичних знань; здатність розробляти комплексне методичне забезпечення навчальних дисциплін, що викладаються
	ЗК 7	Уміння адекватно оцінити власні здібності, можливості, рівень домагань, психологічні особливості; обрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани; психологічна готовність до наукової діяльності, розвиток наукового мислення; здатність планувати та вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку самоаналізу результатів наукової діяльності; виявлення креативних здібностей для самостійного вирішення дослідницьких завдань
	ЗК 8	Здатність вивчати здібності розумового, психологічного розвитку, проводити аналіз власних наукових результатів; володіти діагностичним інструментарієм оцінки результатів експериментальної роботи; оцінювати наукову та практичну цінність завдань, які вирішуються у власному дослідженні

	ЗК 9	Здатність будувати ефективні комунікативні дії в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії, знання закономірностей різних форм спілкування і правил поведінки в різних ситуаціях, уміння сформулювати тактичний план і реалізувати його на основі соціальних навичок; здатність досліджувати комунікацію культур за допомогою мистецтва
Фахові компетентності (ФК)	ФК 1	Здатність виявляти художні знання, які відображають видову специфіку та взаємодію візуальних мистецтв; здатність до формування сучасного художньо-творчого мислення, застосування набутих знань на практиці; вміння самостійно здійснювати науково-дослідницьку діяльність у галузі мистецтвознавства
	ФК 2	Здатність до самостійної дослідницької діяльності у галузі теорії та історії образотворчого мистецтва у всіх його видах – живописі (станкова, монументальна, декоративна), графіці (вільна та друкована), скульптурі (кругла, рельєф, дрібна пластика), жанрах і техніках; декоративно-прикладного мистецтва у різних його видах (ювелірне мистецтво, вишивка, батик, гобелен, кераміка, писанкарство, розпис тощо)
	ФК 3	Здатність здійснювати критичний аналіз на основі роботи з мистецькими творами, історичними джерелами в музейних колекціях і фондах архівів та бібліотек; здатність критично оцінювати власні результати в контексті сучасних наукових досліджень у сфері теорії та історії мистецтва, культури й гуманітарного знання, здатність аргументовано викладати та захищати позицію у науковій дискусії
	ФК 4	Здатність вирішувати питання сфери образотворчого та декоративного мистецтва на усіх етапах і складових процесу наукового дослідження
	ФК 5	Володіння професійними знаннями, науковим і культурним кругозором рівня здобувача наукового ступеня доктора філософії, здатність до осмислення основних категорій мистецтва в аспекті філософської парадигми.
	ФК 6	Володіння інтегрованими підходами до професійної підготовки фахівців з теорії, історії та критики образотворчого і декоративного мистецтва на всіх рівнях вищої освіти; здатність планувати власну науково-педагогічну діяльність.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант виявляє здатність:

- володіти знаннями з нормативно-правової бази розвитку сучасного мистецтва, тенденцій мистецької політики в Україні щодо входження в європейський мистецький простір, норм та принципів наукової етики;
- логічно будувати структуру наукового дослідження, застосовувати відповідні методи його реалізації, здійснювати кількісно-якісну інтерпретацію отриманих результатів;

- аналізувати твори митців, спираючись на знання з рисунку, декоративного живопису, прикладного мистецтва, технології олійного живопису, вміння розкривати особливості їх живописної мови, уміння проводити мистецький аналіз творів зарубіжного та українського мистецтва;
- володіти принципами аналізу, синтезу, співставлення, порівняння мистецьких явищ і процесів для вирішення науково-дослідницьких завдань;
- виявляти розуміння щодо прогнозування наукової діяльності, моделювання мистецьких явищ і процесів, аналізу тенденції розвитку сучасного мистецького середовища.

Програмні результати навчання:

Значення програмного результату
Володіння знаннями про основні та мистецтвознавчі поняття і відповідну художню термінологію; про художній образ як основу будь-якого мистецтва та специфіку вирішення художнього образу в різних видах образотворчого та декоративного мистецтва.
Володіння знаннями про класифікацію видів мистецтва, специфіку образотворчого мистецтва як однієї з форм відображення дійсності, характерні особливості художньо-образної мови його різних видів та жанрів, розуміння зв'язків образотворчого мистецтва з іншими видами мистецтва, природним і культурним середовищем життєдіяльності людини.
Уміння вибудовувати ієрархію мистецтвознавчих понять за рівнями їх узагальнення, визначати міждисциплінарний характер науково-мистецтвознавчих проблем, їх взаємозв'язки та взаємозалежності.
Уміння продукувати інноваційні ідеї, проектувати їх впровадження.
Уміння знайти необхідну інформацію з інформаційних джерел відповідно до проблеми дослідження, застосовуючи іноземну мову.
Уміння визначати значення образотворчого мистецтва у формуванні та розвитку естетичного та художнього смаку, в розумінні творів мистецтва всіх видів і жанрів.
Уміння аналізувати твори митців, спираючись на знання з рисунку, декоративного живопису, прикладного мистецтва, технології олійного живопису, вміння розкривати особливості їх живописної мови, уміння проводити мистецький аналіз творів зарубіжного та українського мистецтва
Здатність до компаративного аналізу мистецьких явищ і процесів у контексті вітчизняних та зарубіжних наукових розвідок.
Здатність до прогнозування наукової діяльності, моделювання мистецьких явищ і процесів, аналізувати тенденції розвитку сучасного соціокультурного середовища.
Володіння операціями аналізу, синтезу, співставлення, порівняння мистецьких явищ і процесів для вирішення різних науково-дослідницьких завдань.

4. Структура навчальної дисципліни
Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторні					Саморстїйна робота
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль «Стилеутворення у світовому образотворчому мистецтві»							
ЗМ 1. Художній стиль в теорії мистецтва							
Тема 1. Художній стиль: визначення поняття. Структура і функції. Стилеутворюючі фактори	14	2	2				10
Тема 2. Еволюція художніх стилів як наукова проблема	14	2	2				10
Модульний контроль	2						
Разом за ЗМ 1	30	4	4				20
ЗМ 2. Розвиток і взаємодія художніх стилів							
Тема 3. Історія розвитку художніх стилів в образотворчому мистецтві	14	2	2				10
Тема 4. «Стильовий полілог» в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ століть	14	2	2				10
Модульний контроль	2						
Разом за ЗМ 2	30	4	4				20
Разом за містовим модулем «Стилеутворення у світовому образотворчому мистецтві»	60	8	8				40
Змістовий модуль «Практики аналізу візуальних мистецтв»							
ЗМ 1. Мова візуальних мистецтв як теоретична категорія							
Тема 5. Вступ до дисципліни. Проблема аналізу твору візуального мистецтва.	8	2					6
Тема 6. Форма і зміст твору мистецтва. Проблема художнього образу.	10		2				8
Тема 7. Принципи мистецтвознавчого аналізу та інтерпретації творів класичного і новітнього мистецтва	10	2	2				6
Модульний контроль	2						
Разом за ЗМ 1	30	4	4				20
ЗМ 2. Особливості опису, аналізу, інтерпретації творів візуальних мистецтв							
Тема 8. Особливості художньої мови та аналізу архітектури	8	2					6
Тема 9. Опис та аналіз творів скульптури	6		2				4
Тема 10. Опис та аналіз живописних творів	8	2					6
Тема 11. Опис та аналіз графічних творів	6		2				4
Модульний контроль	2						
Разом за ЗМ 2	30	4	4				20

Разом за змістовим модулем «Практики аналізу візуальних мистецтв»	60	8	8				40
Змістовий модуль «Мистецтвознавча есеїстика»							
Тема 12. Поняття есе. Витоки та історія розвитку жанру есе	20	2	4				14
Тема 13. Структурні та художньо-стилістичні особливості академічного есе	20	4	2				14
Тема 14. Підготовка, оформлення та аналіз академічного есе	16	2	2				12
Модульний контроль	4						
Разом за змістовим модулем «Мистецтвознавча есеїстика»	60	8	8				40
Змістовий модуль «Художня критика»							
Тема 15. Художня критика як складова сучасного мистецтвознавства: функції, завдання, жанри.	14	2	2				10
Тема 16. Етапи розвитку європейської і вітчизняної художньої критики.	14	2	2				10
Тема 17. Об'єкт і суб'єкт в художній критиці: проблема інтерпретації	14	2	2				10
Тема 18. Критика як словесна творчість	14	2	2				10
Модульний контроль	4						
Разом за змістовим модулем «Художня критика»	60	8	8				40
УСЬОГО	240	32	32				128

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Саморстійна робота
		Аудиторні					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль «Стилеутворення у світовому образотворчому мистецтві»							
ЗМ 1. Художній стиль в теорії мистецтва							
Тема 1. Художній стиль: визначення поняття. Структура і функції. Стилеутворюючі фактори	14	2					12
Тема 2. Еволюція художніх стилів як наукова проблема	16	2					14
Разом за ЗМ 1	30	4					26
ЗМ 2. Розвиток і взаємодія художніх стилів							
Тема 3. Історія розвитку художніх стилів в образотворчому мистецтві	16	2					14
Тема 4. «Стильовий полілог» в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ століть	14		2				12

Разом за ЗМ 2	30	2	2				26
Разом за змістовим модулем «Стилеутворення у світовому образотворчому мистецтві»	60	6	2				52
Змістовий модуль «Практики аналізу візуальних мистецтв»							
ЗМ 1. Мова візуальних мистецтв як теоретична категорія							
Тема 5. Вступ до дисципліни. Проблема аналізу твору візуального мистецтва.	8	2					6
Тема 6. Форма і зміст твору мистецтва. Проблема художнього образу.	8						8
Тема 7. Принципи мистецтвознавчого аналізу та інтерпретації творів класичного і новітнього мистецтва	8	2					6
Разом за ЗМ 1	24	4					20
ЗМ 2. Особливості опису, аналізу, інтерпретації творів візуальних мистецтв							
Тема 8. Особливості художньої мови та аналізу архітектури	10	2					8
Тема 9. Опис та аналіз творів скульптури	8						8
Тема 10. Опис та аналіз живописних творів	8						8
Тема 11. Опис та аналіз графічних творів	10		2				8
Модульний контроль	-						
Разом за ЗМ 2	36	2	2				32
Разом за змістовим модулем «Практики аналізу візуальних мистецтв»	60	6	2				52
Змістовий модуль «Мистецтвознавча есеїстика»							
Тема 12. Поняття есе. Витоки та історія розвитку жанру есе	18	2					16
Тема 13. Структурні та художньо-стилістичні особливості академічного есе	18	2					16
Тема 14. Підготовка, оформлення та аналіз академічного есе	24	2	2				20
Разом за змістовим модулем «Мистецтвознавча есеїстика»	60	6	2				52
Змістовий модуль «Художня критика»							
Тема 15. Художня критика як складова сучасного мистецтвознавства: функції, завдання, жанри та формати.	12	2					10
Тема 16. Етапи розвитку європейської і вітчизняної художньої критики.	12	2					10
Тема 17. Об'єкт і суб'єкт в художній критиці: проблема інтерпретації	18	2					16
Тема 18. Критика як словесна творчість	18		2				16
Разом за змістовим модулем «Художня критика»	60	6	2				52
УСЬОГО	240	24	8				208

5. Програма навчальної дисципліни ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «СТИЛЕУТВОРЕННЯ У СВІТОВОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ»

ЗМ 1. Художній стиль в теорії мистецтва

Тема 1. Художній стиль: визначення поняття. Структура і функції

Лекція. Вступ: мета, завдання і структура дисципліни.

Поняття стилю. Етимологія і генезис. Історичні (великі) стилі, регіональні (малі) стилі, етнічні, національні, локальні, номінативні (персоналізовані). Стиль, стилізація, стилізаторство, манера. Стиль як протиставлення естетичній невиразності.

Стиль в історії і теорії мистецтва. Доба класичної античності: «типи», «модуси». Гермоген (близько 160-225), трактат «Про риторичні ідеї», в якому наводиться аналіз і оцінка стандартних елементів висловлювання (ideal), виділених в творах античних авторів, зокрема, у Демосфена. Доба Відродження: «манера» (з іт. maniera, від. лат. manus – рука). Трактати Джорджо Вазарі (1550) і Антоніо Філарете (бл. 1400 – бл.1469).

Джованні Беллорі (1615–1696): якість естетичної категорії поняття «стиль» (1672). Іоган-Вольфганг Гьоте (1749–1832) стаття «Просте наслідування природи» (1789). Формальна теорія стиля в концепціях Алоїза Рігля (1858–1905), Ф. Вікхоффа (1853–1909), Августа Шмарзова (1853–1936). Релігійно-метафізичні засади стильових явищ в теорії Пауля Франкля (1878–1962). Годфрід Земпер «Стиль в технічних і тектонічних мистецтвах» (1861–1863); Вільгельм Воррінгер (1881–1965) «Абстракція і вчуття. Дослідження психології стиля» (1907). Анрі Фосійон (1881–1943) «Життя форм» (1935). Теорія художнього стилю Олексія Лосєва (1893–1988).

Система факторів стилеутворення. Микола Бахтін (1895–1975) і «концепція адресата».

Основні поняття теми: художній стиль, історичний та індивідуальний стилі, стилізація, стилізаторство.

Семинар. Теорія стилю в спадщині О.Ф. Лосєва

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Ознайомитись із передмовою, змістом, структурою і головними положеннями монографії О.Ф. Лосєва «Проблема художнього стилю» (2004).

2. Пояснити підхід О.Ф. Лосєва до визначення стилю: «що не є стиль».

3. Дати визначення стилю згідно теорії О.Ф. Лосєва. Прокоментувати складові стилю.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

Тема 2. Еволюція художніх стилів як наукова проблема

Лекція. Еволюція стилів. Об'єктивні та суб'єктивні причини еволюційних процесів. Періоди «розквіту» й «занепаду», виникнення та зникнення художніх шкіл, поява провідних для еволюції мистецтва митців. Роль світоглядної переорієнтації. Традиція і новаторство, їх безперервний взаємообмін.

Історія мистецтв як складний і нелінійний процес стильового розвитку. Зміна та домінування художніх стилів як свідoctво стадіальності розвитку мистецтва. Зародження, розквіт та згасання. Відсутність жорстких часових меж. Стилістичний аналіз як засіб атрибуції мистецьких творів на основі співвіднесення конкретного даного твору з іншими, близькими по стилю.

Чинники формування стилю і стильового розмаїття:

- онтологічний чинник як обумовленість динамікою самого життя;
- соціально-культурний фактор як обумовленість особливостями епохи (стилів епохи), її культури;
- гносеологічний фактор як обумовленість домінуючим стилем мислення.

Теорії Генріха Вьольфліна (1864–1945), Володимира Вейдле (1895–1979), Віля Міріманова (1929–2004) щодо особливостей еволюції стилю.

Основні поняття теми: формальні ознаки художнього стилю, художній і науковий стилі в літературі.

Семінар. Теорія розвитку стилів у працях Алоїза Рігля і Анрі Фосійона. Загальні закономірності еволюції стилю

I. Обговорення теоретичних питань

1. Визначити сутність теорії розвитку стилів А. Рігля, ознайомившись із «Історичною граматикуою образотворчих мистецтв» (1897–1898).
2. Виявити особливості стилеутворення в роботі А. Фосійона «Життя форм» (1934).
3. Принципи аналізу художніх стилів.
4. Визначення чинників формування художнього стилю на прикладах за вибором аспіранта.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

ЗМ 2. Розвиток і взаємодія художніх стилів

Тема 3. Історія розвитку художніх стилів в образотворчому мистецтві

Лекція. Великі стилі, їх національні, міжнаціональні форми, детерміновані художніми менталітетами, естетичними ідеалами.

Формування культурних орієнтирів Середньовіччя на основі підпорядкування земного життя умовам духовного удосконалення та розвиненій системі догм. Поєднання візантійської художньої системи із формально-образними засадами романського стилю. Відображення цивілізаційних і світоглядних змін в готичному стилі.

Стилеутворення у мистецтві Нового та Новітнього часу. Ренесанс як початковий етап розвитку стадії мистецтва Нового часу. Формування естетичного ідеалу на основі гуманістичного світогляду.

Стиль бароко як засіб утвердження краси і величі церкви з метою протистояння реформації. Відмінності барокових форм від античних і ренесансних, поняття форсування форми (італ. Forzare від лат. Fortis - сила).

Позастильова реалістична лінія в творчості видатних європейських митців XVII століття. Вияв світоглядних орієнтирів аристократичної верхівки в культурних параметрах рококо.

Еволюція стилю класицизм в мистецтві XVII–XIX століть. Упорядкованість та раціоналізм французького мистецтва класицизму XVII століття. Формулювання канонів класицизму французьким письменником Ніколя Буало в трактаті «Поетичне мистецтво». Поширення класицизму у другій половині XVIII ст. на основі естетики Просвітництва. Стиль ампір доби Наполеона кінця XVIII – початку XIX століття.

Стилеутворення у європейському мистецтві XIX століття.

Основні поняття теми: еволюція стилів, стилістичний аналіз, великі стилі, романіка, готика, бароко, класицизм, ампір, рококо, Просвітницький класицизм, модерн.

Семінар. Аналіз еволюції та механізмів стилеутворення. Символізм і стиль модерн

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Підготувати аналіз еволюції та механізмів стилеутворення на прикладі романського та готичного мистецтва.

2. Зіставлення спіритуального і реального в романських спорудах церкви Сен-Сернен в Тулузі, собору у Вормсі; скульптурних рельєфів (церква Сен П'єр в Муассасі, ворота у Гільдесгеймі; килиму з Байє; мозаїк собору в Палермо, книжкової мініатюри, костюму.

3. Визначення передумови стилістичних змін в мистецтві готики. Підкресленість вертикальності композиції та маскування конструктивних рішень як вияв спіритуалізму готичного собору (Собори в Реймсі, Ам'єні) і єдність його зі скульптурою («Ангел - Реймська посмішка», Екгегардт і Ута з Наумбурга), вітражами каплиці Сен-Шапель, франко-бургундськими модами.

4. Аналіз витоків, естетичної концепції та художньої мови символізму.

5. Символізм в літературі й образотворчому мистецтві та його зв'язок із стилем модерн.

II. Перевірка виконання самостійної роботи аспірантів.

Тема 4. «Стильовий полілог» в образотворчому мистецтві XX – початку XXI ст.

Лекція. Взаємодія стилів. Визначення принципів, форм та рівнів стильових взаємодій. Аналіз прикладів стильової взаємодії у художній творчості.

Полістилізм, причини його використання та змістова інтерпретація. Постмодернізм: іронічна еkleктичність, поєднання традиційного і популярного, масового й елітарного. Цитата як форма полістилістики, її смислова і композиційна роль. Поява «стильового діалекту» під впливом іншого стилю.

Інтертекстуальність як новий спосіб побудови художнього тексту у сучасному мистецтві.

Основні поняття теми: полістилістика, постмодернізм, еkleктичність, ризома, цитування, інтертекстуальність.

Семінар. Порівняння принципів модернізму і постмодернізму згідно таблиці В. Брайніна-Пассека.

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Постмодерн у визначенні Ж.-Ф. Ліотара (за статтею «Відповідь на питання: що таке постмодерн?»).

2. Таблиця Брайніна-Пассека як матеріал для аналізу мистецького твору.

II. Перевірка виконання самостійної роботи аспірантів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ

«ПРАКТИКИ АНАЛІЗУ ВІЗУАЛЬНИХ МИСТЕЦТВ»

ЗМ 1. Мова візуальних мистецтв як теоретична категорія

Тема 5. Вступ до дисципліни.

Проблема аналізу твору візуального мистецтва

Лекція. Вступ: мета, завдання і структура дисципліни. Візуальні (або пластичні) мистецтва: традиційне образотворче мистецтво і архітектура; контемпорарне (новітнє) мистецтво: графіті, перформанс, інсталяція; новітні образотворчі техніки: цифрова фотографія і відеоарт.

Аналіз твору мистецтва: принципи, етапи, типологія підходів. Основні вимоги до опису видатних пам'яток образотворчого мистецтва. Опис, аналіз, інтерпретація, оцінка як складові елементи методу. «Розуміння» як основна операція мислення, його ключова роль в інтерпретації твору. Послідовність і основні прийоми наукового дослідження (вибір теми, виявлення проблематики, збір матеріалу, складання плану, апарат дослідження).

Акт творчості (естетичний предмет) і акт сприйняття (естетичний акт). Осмислення творчого процесу. Задум та його творче втілення. Твір мистецтва в авторській інтерпретації, у сприйнятті сучасників і нащадків. Проблема елітарного і масового мистецтва.

Основні поняття теми: акт творчості, акт сприйняття, елітарне і масове мистецтво, принципи мистецтвознавчого аналізу.

Тема 6. Форма і зміст твору мистецтва. Проблема художнього образу

Семінар. Аналіз внутрішньої структури змісту і форми твору мистецтва

I. Обговорення теоретичних питань

1. Проаналізувати змісті і форму творів мистецтва (за вибором аспіранта).

2. Виявити структурні рівні форми та їх зв'язок із змістом твору.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

Тема 7. Принципи мистецтвознавчого аналізу та інтерпретації творів класичного і новітнього мистецтва.

Лекція. Опозиція «класичне-сучасне», дефініції: модерне, сучасне, новітнє (контемпорарне) мистецтво. Проблема аналізу та інтерпретації. Тенденції сучасної критики. Принцип «методологічного анархізму» П. Фейерабенда

(1924-1994). Розуміння, тлумачення, залежність інтерпретації від глядацького досвіду.

Провідні види аналізу творів мистецтва: формально-стильовий аналіз (опис і аналіз пам'ятників мистецтва), іконографічний (системи варіантів зображення), іконологічний (світоглядні настанови, зв'язок з іншими гуманітарними дисциплінами). Узагальнена схема аналізу класичних творів: історія створення; вид; жанр; художня техніка; сюжет; образи; композиція; колорит; стиль; напрямок; проблематика; майстерність художника.

Критерії аналізу твору новітнього мистецтва (мистецтва, що осмислює сучасність): відчуття форми (завершеність, легкість); технічна майстерність; впізнавана авторська ідентичність; інформаційна насиченість; атракціонність; критичність; сміливість; біографічність.

Основні поняття теми: мистецтвознавчий аналіз, модерне, сучасне, новітнє (контемпорарне) мистецтво, інтерпретація.

Семінар. Аналіз та інтерпретація творів класичного і новітнього мистецтва (за вибором аспіранта)

I. Обговорення теоретичних питань

1. Підготувати аналіз двох творів, враховуючи головні принципи.

Алгоритм аналізу:

- 1) Загальна характеристика мистецького життя епохи.
  - 2) Основні події творчої біографії художника (до часу створення роботи).
  - 3) Історія створення твору.
  - 4) Опис твору (інвентарний і літературно-художній).
  - 5) Аналіз художніх засобів вираження.
  - 6) Художній образ і художньо-філософські смисли.
  - 7) Місце твору в розвитку творчості художника.
- II. Перевірка виконання самостійної роботи.

ЗМ 2. Особливості опису, аналізу, інтерпретації творів візуальних мистецтв

Тема 8. Особливості художньої мови та аналізу архітектури

Лекція. Архітектура як вид мистецтва. Єдність архітектурної композиції і засобів її досягнення. Функції архітектурних споруд. Художній образ в архітектурі. Специфіка архітектурного образу. Арсенал художніх засобів. Особливості сприйняття зодчества.

Функція, конструкція і форма в архітектурі. Їх взаємовідношення і роль в створенні художнього образу. Будівельні матеріали. Простір і маса. Ритм в архітектурі. Проблема пропорцій. Конструкція як матеріальна основа будівлі.

Композиція в архітектурі. Фасад, його функції та принципи організації. Художня мова архітектури: поняття про такі засоби художньої виразності як масштаб, лінія, площа, простір, маса, ритм (аритмія), симетрія (асиметрія), контраст. Канонічні і символічні елементи в архітектурі. Поняття про план

будівлі, екстер'єрі, інтер'єрі. Співвідношення функціонального та естетичного завдань в архітектурній композиції. Стиль в архітектурі.

Основні поняття теми: функція, конструкція, форма, композиція, план, засоби художньої виразності.

Тема 9. Опис та аналіз творів скульптури

Семінар. Опис, аналіз та інтерпретація творів скульптури

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Підготувати письмовий аналіз творів: О. Архипенко «Жінка, що розчісує волосся» (1915), В. Швецов, пам'ятник гетьману Сагайдачному (2001), Контрактова площа, Київ, Н. Білик «Дощ» (2013).

2. Принципова схема аналізу

1) Вступ.

- Твір: автор, назва, дата, збори, техніка, місце знаходження. Мета і завдання роботи (4-5 фраз): про що і для чого ви її пишете? Чому обрано саме ці твори? Як саме буде проводитися аналіз? Для чого цей аналіз потрібний?

- Стислий огляд: період, стиль, епоха.

2) Опис і аналіз твору як зв'язок між формальними і змістовними чинниками.

- Опис твору. Що зображено. Жанр, тема, сюжет.

- Належність до видів скульптури (монументальна, меморіальна, станкова).

- Композиційна схема і її функції: розмір скульптури; форма і розмір п'єдесталу; основні композиційні лінії; рівновага; співвідношення частин зображення один з одним і з цілим, послідовність розглядання.

- Простір і його функції. Дистанція між глядачем і твором; точка зору і наявність ракурсів.

- Світлотінь, об'єм та їх роль. Лінія, силует; ефекти освітлення; емоційний вплив світла і тіні.

- Використання матеріалу і техніка його обробки. Властивості матеріалу. Колір і його функції; фактура поверхні; емоційний вплив кольору.

3) Підсумок аналізу. Художній образ та смисл твору. Зв'язок з широким художнім контекстом (творчість автора в цілому: мистецтво епохи, школи). Висновок про цінність та значення твору, його місце в історії.

II. Перевірка виконання самостійної роботи аспірантів.

Тема 10. Опис та аналіз живописних творів

Лекція. Аналіз виражальних засобів живопису. Композиція, перспектива, пропорції, світлотінь, колір, штрих, фактура. Побудова картинного простору. Емоційний, сюжетний, символічний рівні живописного твору. Рівень внутрішнього облаштування (мікрокосму). Тематичний, оптичний, теоретико-композиційний і «технічний» підходи до аналізу живописного твору. Роль рами у сприйнятті твору. Роди і жанри живопису в контексті аналізу творів мистецтва.

Організація площини в живописі. Колір як основний елемент живопису. Колір та фарба: проблема перетворення «сирої» фарби в колір. Фарба та її властивості. Головні закони кольорознавства та їх художнє освоєння в історії живопису. Функції кольору. Функції світла. Поліхромія та колорит. Види колориту в історії живопису. Проблеми пленеру.

Визначення базових параметрів твору: автор, дата створення, розмір картини, формат картини: витягнутий по горизонталі або вертикалі прямокутник (можливо, з округленим завершенням), квадрат, коло (тондо), овал. Техніка (темпера, олія, акварель і т.д.) і основа (дерево, полотно і т.д.) твору.

Організація фігур та дії на живописній площині. Точка зору, ракурс, пластика. Перспектива та її види в історії живопису. Типи композицій в історії живопису.

Основні поняття теми: іконографія, іконологія, семантичний аналіз, герменевтика символічних форм.

Тема 11. Опис та аналіз графічних творів

Семінар. Опис та аналіз графічних творів

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Підготувати аналіз творів:

- Т. Шевченко. У в'язниці. Папір, туш, бістр (1856–1857). Музей Т. Шевченка. Київ.

- Ф. Гойя. Серія «Капрічос» (1797–1799). Гравюра за вибором.

- Т. Лотрек. Плакат «Ла Гулю в Мулен-Руж» (1892).

- В. Фаворський. Оформлення книги «Слово пр Ігорів похід» (1950).

- В. Фаворський. Ілюстрація до «Книги Руфь» (1925) за вибором.

2. Принципова схема аналізу:

1) Вступ

2) Опис і аналіз твору як зв'язок між формальними і змістовними чинниками.

- Опис твору. Що зображено? Жанр, тема, сюжет.

- Композиційна схема і її функції: розмір; формат (вертикально і горизонтально витягнутий, квадратний, овальний, круглий, співвідношення зображення та формату); Розподіл мас в межах аркуша. Композиційний акцент і його розташування; його співвідношення з іншими елементами; домінуючі напрямки: динаміка і статика. Взаємодія основних елементів композиції з просторовою структурою, розстановка акцентів. Основні композиційні лінії; рівновага; співвідношення частин зображення один з одним і з цілим, послідовність розглядання.

- Характеристика зображеного простору. Простір – глибокий чи ні, замкнутий або відкритий, на якому плані зосереджені акценти. Характер лінійної або повітряної перспективи (якщо вона використана). Цілісність / розчленованість простору. Розподіл на плани, розподіл уваги (виокремленість тих чи інших планів або рівномірність сприйняття).

- Аналіз графічної техніки.
- Підсумок аналізу.

II. Перевірка виконання самостійної роботи аспірантів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «МИСТЕЦТВОЗНАВЧА ЕСЕЇСТИКА»

Тема 12. Поняття есе. Витоки та історія розвитку жанру есе

Лекція. Вступ: мета, завдання і структура дисципліни.

Есе як жанр публіцистичної прози, його мета і завдання. Головні жанрові ознаки.

Історія виникнення жанру. Західне і східне джерела. Родоначальник ессе - французький філософ Мішель Монтень (1533-1592), «Опити» (фр. Les Essais, 1580). Східне джерело – Японія, жанр дзуйхицу: Сей Сьонагон, Камо-но Тьомей.

Есе – один з провідних жанрів англійської і французької журналістики XVIII-XIX ст. Розвитку есеїстики сприяли в Англії Дж. Аддісон, Річард Стіл, Генрі Філдінг, у Франції - Дідро і Вольтер, в Німеччині - Лессінг і Гердер. Есе як основна форма філософсько-естетичної полеміки доби романтизму (Г. Гейне, Р. У. Емерсон, Г. Д. Торо).

Англійський есеїзм XIX ст.: Дж. Рескін та У. Морріс. Англійський художньо-критичний есеїзм: народження, становлення, трансформації (У. Патер, Вернон Лі, О. Уайльд). Англійський есеїзм XX ст. (Г. К. Честертон, Р. Роллан, Б. Шоу, Р. Фрай, Кл. Белл, Г. Рід, К. Кларк, У. Б. Йейтс, Т. С. Елліот).

Французький есеїзм: естетична проза французьких літераторів (К.-Ж. Гюйсманс, М. Пруст, П. Клодель, П. Валері, Ж. Кокто, А. Мальро, І. Бонфуа).

Німецький літературно-філософський есеїзм (А. Штіфтер, Р.-М. Рільке, Е. Юнгер, Г. Брех, В. Беньямін, К. Краус).

Жанр есе в творчості видатних російських літераторів початку XX століття: Всеволода Іванова, Дмитра Мережковського, Андрія Белого, Осипа Мандельштама, Льва Шестова, Василя Розанова. Видатні майстри есе: Ілля Еренбург, Юрій Олеша, Віктор Шкловський, Костянтин Паустовський, Йосип Бродський.

Основні поняття теми: жанр есе, образність, тропи, стилістичні фігури, парадоксальне мислення, метафора, алегоричний образ.

Семинар

1. Проаналізувати структурні й художньо-стилістичні особливості творів:
  - Мішель Монтень. «Роздуми», Розділ XXXV Про звичай одягатися.
  - Василь Розанов «Опавшие листья»
  - Іван Драч «Духовний меч»

Тема 13. Структурні та художньо-стилістичні особливості академічного есе

Лекція. Особливості жанру есе: звернення до моральних, філософських проблем; невеликий обсяг і конкретність теми; особистісний підхід до її

розкриття, суб'єктивність, іноді парадоксальність судження (власні враження, думки і почуття, асоціації автора); вільна композиція, яка формується вибагливим рухом думки, враженнями, спогадами, асоціаціями; вільне використання мови - від слів високого стилю до розмовної лексики, афористичність; атмосфера довіри до читача, розмовна інтонація; неквапливість оповідання, сповільненість темпу мови, передає роздуми автора; типи мовлення: міркування, опис.

Можливі форми есе: письмо, мовлення, слово, нарис.

Адресати жанри: слухачі і читачі, близький друг, співрозмовник, людина, з яким йде полеміка.

Композиційні типи і моделі есе. Формальна структура і змістовна складова. Тематика.

Літературний інструментарій, різноманітність художньо-зображальних засобів мови: тропи (епітет, метафора, алегорія, символ, гіпербола), стилістичні фігури (анафора, епіфора, риторичне запитання). Невимушеність оповідання. Вільна від жаргону мова. Авторська оригінальна точка зору.

Основні поняття теми: карта ідей, аргумент, епітет, метафора, алегорія, символ, гіпербола, стилістичні фігури.

Семінар

1. Ознайомлення присутніх з планом есе з наукової проблеми власного дослідження.

2. Обговорення з аргументацією складових есе: головної ідеї, назви, пунктів плану.

Тема 14. Написання, оформлення та аналіз академічного есе

Лекція. Головні вимоги до написання. Формулювання теми і пошук джерел. Оригінальність ідеї. Створення плану (карти ідей). Структура і базовий план есе: вступ, контекст роботи, три аргументи з прикладами і висновками. Внутрішня смислова єдність.

Засоби перевірки якості есе. Критерії оцінювання змісту есе: глибина розкриття теми і проблеми, переконливість суджень; аргументація; композиційна цільність і логічність; мовна культура. Критерії оцінювання точності мови есе: дотримання граматичних і стилістичних норм.

Помилки під час написання есе: неякісна перевірка (змістовна, структурна, орфографічна), довгі фрази, перевантаження науковою термінологією.

Запитання для перевірки: чи відповів я на задане питання; наскільки зрозуміло і точно я виклав свої думки; чи природно звучить те, що я написав, чи немає де помилок.

Основні поняття теми: підготовка та оформлення есе, аргументація; композиційна цільність, мовна культура.

Семінар

2. Ознайомлення присутніх з текстом есе.

3. Колегіальний критичний аналіз озвученого тексту.

4. Дискусія за проблематикою авторського есе.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «ХУДОЖНЯ КРИТИКА»

Тема 15. Художня критика як складова сучасного мистецтвознавства: функції, завдання, жанри

Лекція. Визначення поняття «художня критика». Художня критика як складова частина мистецтвознавства, поряд з історією і теорією мистецтва. Функції художньої критики, її роль у суспільстві, зв'язок з філософією, естетикою, літературою. Критика як головний регулятор художнього життя та ціннісних відносин сучасного суспільства.

Завдання художньої критики: ознайомлення (просвітництво, популяризація, пропаганда) і оцінювання (критика). Жанри критичної публікації. Жанри змістовного параметру: анонс, анотація, хроніка, репортаж, рецензія. Жанри формального параметру: начерк, есе, стаття, памфлет.

Естетичний кодекс критика. Фахові здібності, навички та вміння успішного сучасного арт-критика: дизайнер виставок, незалежний куратор, дослідник, редактор, блогер, консультант, фотограф-хронікер.

Основні поняття теми: художня критика, анонс, анотація, хроніка, репортаж, рецензія, начерк, есе, стаття, памфлет.

Семінар

1. Укладання списку текстів із зазначенням авторів згідно жанрів художньої критики.
2. Колегіальне обговорення особливостей жанрів художньої критики.

Тема 16. Етапи розвитку європейської і вітчизняної художньої критики

Лекція. Формування художньої критики у XVII – XVIII ст. довкола паризьких Салонів і Літніх виставок в Лондоні (1769). Дені Дідро (1713-1784) як літературний діяч і художній критик. Британський художник Джонатан Річардсон (1667- 1745) та його принципи об'єктивного оцінювання художніх творів: «Есе про мистецтво критики» (1719), (англ. An Essay on the Whole Art of Criticism as it Relates to Painting and an Argument in Behalf of the Science of a Connoisseur).

З середини XIX ст. – «зсув» у розвитку: Бодлер (1821-1867) як засновник художньої критики. Діяльність Рьоскіна (1819-1900) та його місце в розвитку критики. Критичний гуманізм Климента Грінберга (1909-1994). Арт-критика в умовах тоталитарних держав. Свобода думки і свобода слова.

Середина XX століття: художник-концептуаліст виконує функції критика. «Нова історія мистецтв» з 70-х рр. XX століття і діяльність Розалінд Краус (нар. 1941). Концепція журналу «October», заснованого Р. Краус у 1975 р. разом із киномислителем і культурологом Аннет Майклсон.

Розвиток художньої критики у національному мистецькому просторі. Початки української художньої критики. Друга половина XIX століття: сумський художник Юрій Ступак з питанням про важливість вивчення живописного мистецтва у статті, присвяченій М. Сумцову. Дискусії навколо

категорії реалізму на межі XIX–XX століть: О. Кобилянська, В. Стефаник, І. Труш. Естетична освіта суспільства в статтях газети «Зоря» на початку XX століття.

Провідні українські арт-критики сучасності: Аліса Ложкіна, Вікторія Бурлака, Костянтин Дорошенко.

Основні поняття теми: паризькі Салони, лондонські Літні виставки, «Нова історія мистецтв», арт-критика.

Семінар

1. Провести порівняльний аналіз літературної стилістики двох критичних статей минулого й сучасності (текстів з щоденника Ежена Делакура і текстів Вікторії Бурлаки).

Тема 17. Об'єкт і суб'єкт в художній критиці: проблема інтерпретації

Лекція. Оціночно-суб'єктивна природа критики. Проблема об'єктивності художньо-критичної свідомості: контекстуалізація та інтерпретація.

Об'єкти художньої критики: мистецькі твори і творчі події як об'єкти рецензування. Три складові оцінки творчого події: художня, громадська, організаційна.

Творча особистість як об'єкт оцінювання. Творчий портрет як опис людини і як пошук ключа до розуміння його творчої особистості. Амбівалентність творчого портрета: індивідуальність персони і автора зі своїм суб'єктивним ставленням до об'єкта зображення. Творчий портрет і проблема заангажованості й особистого замовлення. Особистісно-біографічний, художній, культурологічний підходи.

Основні поняття теми: контекстуалізація, інтерпретація, об'єкти художньої критики.

Семінар

1. Написати есе про творчість сучасного українського художника.
2. Написати репортаж про художню виставку (галерея за вибором аспіранта).
3. Колегіальний критичний аналіз озвучених текстів.

Тема 18. Критика як словесна творчість

Лекція. Письмова творчість та публічні виступи. Головні вимоги до написання тексту. Проблеми словесного відображення візуального матеріалу: описовість, характер вираження оціночної позиції автора. Засоби словесної образності: епітети, синоніми, порівняння, метафори, уособлення, гіперболи; фразеологізми; емоційна і експресивна лексика; варваризми, архаїзми, суржик, сленг; синтаксичні фігури.

Загальні алгоритми літературної діяльності арт-критика: внутрішня єдність, логіка руху думки; яскравий заголовок, що відповідає загальній ідеї огляду; мотивація людини продовжувати читання огляду.

Засоби перевірки якості письмового твору. Критерії оцінювання змісту: глибина розкриття теми і проблеми, переконливість суджень; аргументація; композиційна цільність і логічність; мовна культура. Критерії оцінювання точності мови: дотримання граматичних і стилістичних норм.

Головні принципи і вимоги до публічного виступу.

Основні поняття теми: епітет, синонім, порівняння, метафора, уособлення, гіпербола, фразеологізм, варваризм, архаїзм, суржик, сленг, синтаксичні фігури.

Семинар

1. Підготувати питання для інтерв'ю з художником.
2. Підготувати виступ до відкриття виставки однієї з галерей Києва. (за вибором аспіранта).

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (денна форма навчання)

Вид діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів за одиницю	Змістовий модуль «Стилеутворення у світовому образотворчому мистецтві»				Змістовий модуль «Практики аналізу візуальних мистецтв»				Змістовий модуль «Мистецтвознавча есеїстика»		Змістовий модуль «Художня критика»		
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	
														ЗМ 1
Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	4	4
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	4	4
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	2	20	2	20	4	40	4	40	
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	3	15	4	20	3	15	4	20	
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25	1	25	1	25	
Разом	-	-	59	-	59	-	64	-	69	-	88	-	93	
Максимальна кількість балів:		118				133				88		93		
Розрахунок коефіцієнта:		1,18				1,33				0,88		0,93		
Екзамен:														

6.2. Завдання для самостійної роботи *
**Змістовий модуль «СТИЛЕУТВОРЕННЯ У СВІТОВОМУ
ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ»**

ЗМ 1. Художній стиль в теорії мистецтва

**Тема 1. Художній стиль: визначення поняття. Структура і функції.
Стилеутворюючі фактори**

1. Сформулювати методологічний підхід до визначення стилю Г. Земпером («Стиль в технічних і тектонічних мистецтвах», 1861–1863)
2. Ознайомитись із текстом статті О. Ф. Лосева «Діалектика художньої форми».

Тема 2. Еволюція художніх стилів як наукова проблема

1. Ознайомитись з життєвим і творчим шляхом Алоїза Рігля і Анрі Фосійона. Сформулювати їх головні наукові концепції.
2. Накреслити таблицю великих стилів з позначенням факторів, що сприяли еволюції стилів. Обґрунтувати вибір чинників.

ЗМ 2. Розвиток і взаємодія художніх стилів

Тема 3. Історія розвитку художніх стилів в образотворчому мистецтві

1. Переглянути фільм Франко Дзефіреллі «Ромео та Джульєтта» (1968) і балет «Ромео і Джульєтта» Хореограф: К. МакМилан/Kenneth McMillan, гол. роль – Рудольф Нурієв <https://www.youtube.com/watch?v=yntNMqOUyWs>
Визначити особливості стилю, сформовані художниками по костюму і декораторами.
2. Ознайомитись з поезією Шарля Бодлера, Поля Верлена, Олександра Блока, музикою Олександра Скрябіна, живописом Пюві де Шаванна.
3. Співставити їх творчість зі стилем модерн і виявити причини паралельного існування в культурі.

**Тема 4. «Стильовий полілог» в образотворчому мистецтві
XX – початку XXI століть**

1. Ознайомитись із статтею Ж. Дельоза, Ф. Гваттарі «Ризома»
2. Скласти план статті і пояснити термін «ризома».

Змістовий модуль «ПРАКТИКИ АНАЛІЗУ ВІЗУАЛЬНИХ МИСТЕЦТВ»

ЗМ 1. Мова візуальних мистецтв як теоретична категорія

Тема 5. Вступ до дисципліни. Проблема аналізу твору візуального мистецтва

1. Ознайомитись із передмовою, змістом, структурою і головними положеннями монографії Б.Р. Віппера «Введення в історичне вивчення мистецтва» (2004).
2. Сформулювати план передмови.

Тема 6. Форма і зміст твору мистецтва. Проблема художнього образу

1. Проаналізувати статтю О. Кайдановської «Художній образ у системі творчого мислення» (Інтернет-ресурс, режим доступу <http://www.newacropolis.org.ua/theses/f0576653-693d-4332-975d-9c41b3ab08ea>) і визначити його характерні риси.
2. Охарактеризувати художній образ в творах: П. Брейгеля «Сліпі» (1568), О. Мурашка «Сілянська сім'я» (1914), «Жінка з квітами» (1918), М. Бойчука «Молочниця» (1915).

Тема 7. Принципи мистецтвознавчого аналізу та інтерпретації творів класичного і новітнього мистецтва

1. Проаналізувати та інтерпретувати перформанси М. Абрамович.
2. Проаналізувати мистецькі акції київських художників «Сквоту на Олегівській».

ЗМ 2. Особливості опису, аналізу, інтерпретації творів візуальних мистецтв

Тема 8. Особливості художньої мови та аналізу архітектури

1. Ознайомитись із статтею «Метод архитектуроведения и метод искусствоведения» збірника О.А. Пучкова «Архитектуроведение и культурология: Избранные статьи» (2005).
2. Проаналізувати: будівлю «Театру на Подолі», Андріївський узвіз, 20, м. Київ, арх. О. Дроздов (2017); Будинок культури і руху, Копенгаген (Данія), студія ADEPT і MVRDV (2017); Проект-порт в Антверпені (Бельгія), студія Zaha Hadid Architects (2017).

Тема 9. Опис та аналіз творів скульптури

1. Ознайомитись з аналізом скульптурних творів за книгою Б.Р. Віппера «Введення в історичне вивчення мистецтва» (2004).
2. Скласти план аналізу творів.

Тема 10. Опис та аналіз живописних творів

1. Ознайомитись з аналізом живописних творів за книгою Б.Р. Віппера «Введення в історичне вивчення мистецтва» (2004).
2. Ознайомитись з особливостями аналізу колориту за книгою М. Волкова «Колір в живопису» (1965).

Тема 11. Опис та аналіз графічних творів

1. Ознайомитись з книгою В. А. Фаворського «Об искусстве, о книге, о гравюре» (1986).
2. Визначити головні складові аналізу графічного твору.

Змістовий модуль «МИСТЕЦТВОЗНАВЧА ЕСЕЇСТИКА»

Тема 12. Поняття есе. Витоки та історія розвитку жанру есе

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Прочитати тексти і проаналізувати структурні й художньо-стилістичні особливості:
  - Мішель Монтень. «Роздуми», Розділ XXXV Про звичай одягатися.
  - Камо-но Тьомей «Записки з кельї»
  - Василь Розанов «Опавшие листья»
  - Іван Драч «Духовний меч»

Тема 13. Структурні та художньо-стилістичні особливості академічного есе

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Визначити головну ідею, сформулювати тему, назву й написати план есе з наукової проблеми власного дослідження.

Тема 14. Підготовка, оформлення та аналіз академічного есе

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Написати есе з урахуванням академічних вимог.
3. Критично проаналізувати свою творчу роботу.

Змістовий модуль «ХУДОЖНЯ КРИТИКА»

Тема 15. Художня критика як складова сучасного мистецтвознавства: функції, завдання, жанри

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Проаналізувати основні положення «морального кодексу» арт-критика (за Заком Смітом, художником, письменником):
  - Не треба чекати чергової арт виставки, щоб написати про художника. Виставки організовують ті, у кого є на це кошти. Краще відвідувати арт-ярмарки.
  - Під час інтерв'ю у художника краще питати про мистецтво, а не про нюанси біографії.
  - Звертати увагу на побутові речі, які нас оточують: блюдо на тарілці, птахів на вулиці тощо.
  - Не треба зловживати термінологією, чим простіше мова – тим краще.
  - Перед тим, як робити висновки, слід перевірити факти.
  - Не потрібно говорити про очевидні речі, які видно на картині кожному.
  - Некоректно хвалити художника за його популярність або гроші.

Тема 16. Етапи розвитку європейської і вітчизняної художньої критики

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Прочитати тексти і проаналізувати художньо-стилістичні особливості:
  - фрагментів щоденника Ежена Делаакруа
  - Декларації Гюстава Курбе на з'їзді бельгійських художників в Антверпені

- аналітичної статті Аліси Ложкіної (за вибором аспіранта)

Тема 17. Об'єкт і суб'єкт в художній критиці: проблема інтерпретації

1. Опрацювати наукову літературу з теми.

2. Ознайомитись з матеріалами:

- Круглий стіл: «Як пояснити картини мертвому зайцю», або Популярне наукове мистецтвознавство» <https://theoryandpractice.ru/videos/1245-kruglyy-stol-kak-obyasnyat-kartiny-mertvomu-zaytsu-ili-populyarnoe-nauchnoe-iskusstvoznanie>

- Як написати якісну статтю: поради Кормака Маккарті <https://theoryandpractice.ru/posts/17710-kak-napisat-khoroshuyu-statyu-sovety-ot-kormaka-makkarti>

Тема 18. Критика як словесна творчість

1. Опрацювати наукову літературу з теми.

2. Ознайомитись з відеоматеріалами для підготовки до інтерв'ю:

- Як брати інтерв'ю у відомих персон? https://www.youtube.com/watch?v=kPShfD01_RM

- Як зіпсувати ваше інтерв'ю? 7 смертних гріхів журналіста <http://universarium.org/course/501>

*здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, що навчаються за денною формою для виконання самостійного завдання можуть обрати одне із завдань до тем змістовних модулів, що буде оцінено в 5 балів.

здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, що навчаються за заочною формою для виконання самостійного завдання виконати всі завдання до тем змістовних модулів, що буде оцінено в 5 балів/кожен.

Критерії оцінювання рівня виконання завдань для самостійної роботи

1. своєчасність виконання;
2. повнота обсягу виконання;
3. якість виконання;
4. самостійність виконання;
5. виявлення ініціативності;
6. виявлення творчого підходу.

Детальні критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	<ol style="list-style-type: none"> 1. Завдання виконано вчасно, письмова робота виконана протягом тижня і надіслана викладачу на корпоративну пошту. 2. Обсяг тексту дотримано повністю. Залежно від завдання, обсяг коливається в межах 2-3-сторінок друкованого тексту (формат А4, Times New Roman, міжстрочний інтервал 1,5). 3. Якість виконання – на високому фаховому рівні з дотриманням усіх формально-змістовних вимог. 4. Самостійність виконання – робота написана самостійно, без копіювання

	<p>матеріалів з інтернет-джерел.</p> <p>5. При відповідях чи написанні тексту аспірант виявляє максимум ініціативності, базуючись на індивідуальному досвіді, висловлюючи свою думку.</p> <p>6. Чітко вияляється творчий підхід у вирішенні завдань: пропонуються авторські ідеї, висловлюються оригінальні думки.</p>
2-3	<p>1. Письмове завдання виконано із запізненням на 2 тижні.</p> <p>2. Обсяг письмового завдання не відповідає окресленим вимогам і складає одну сторінку.</p> <p>3. Якість завдання недостатня (у письмовому завданні є недоліки у форматуванні, зміст не розкрит у повному обсязі).</p> <p>4. У письмовому завданні присутня значна кількість (50%) скопійованих матеріалів з інтернет-ресурсів.</p> <p>5. Індивідуальна ініціатива у вирішенні завдань виявлена на низькому рівні.</p> <p>6. Творчий підхід мінімізовано.</p>
0-1	<p>1. Письмове завдання виконано із значиним запізненням чи не виконано взагалі.</p> <p>2. Обсяг письмового завдання менше однієї сторінки.</p> <p>3. Якість завдання на низькому рівні (проігноровано вимоги до форматування і змістового наповнення згідно вимог).</p> <p>4. Письмове завдання виконано на матеріалах інтернет-джерел.</p> <p>5. Ініціатива, авторський підхід у вирішенні завдань відсутній.</p> <p>6. Творчий підхід у вирішенні завдань відсутній.</p>

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль проводиться у формі модульної контрольної роботи з урахуванням уніфікованої системи оцінювання навчальних досягнень студентів/аспірантів.

Критерії оцінювання модульного контролю наведено у таблиці.

Критерії оцінювання	К-ть балів
<ul style="list-style-type: none"> володіє теоретичними знаннями та практичними вміннями на високому рівні, що підтверджується відповіддю на питання контрольної роботи; продемонстрував здатність робити висновки й обґрунтовувати свою позицію на основі проведених спостережень. 	21 – 25
<ul style="list-style-type: none"> володіє теоретичними знаннями та практичними вміннями на достатньо високому рівні, що підтверджується відповіддю на питання контрольної роботи; продемонстрував здатність робити висновки на основі проведених спостережень. 	17 – 20
<ul style="list-style-type: none"> володіє теоретичними знаннями та практичними вміннями на достатньому рівні, що підтверджується відповіддю на питання контрольної роботи, з допущенням певних помилок; продемонстрував недостатні уміння обґрунтовано і самостійно робити висновки на основі проведених спостережень. 	13 – 16
<ul style="list-style-type: none"> аспірант в цілому виявив посередній рівень знань, умінь, що підтверджується відповіддю на питання контрольної роботи; продемонстрував посередні уміння обґрунтовано і самостійно робити висновки на основі проведених спостережень 	9 – 12
<ul style="list-style-type: none"> аспірант виявив лише мінімально можливий допустимий рівень знань, 	5 – 8

<ul style="list-style-type: none"> аспірант виявив лише мінімально можливий допустимий рівень знань, умінь, що підтверджується відповіддю на питання контрольної роботи; продемонстрував неготовність грамотно і самостійно робити висновки на основі проведених спостережень 	5 – 8
<ul style="list-style-type: none"> аспірант виявив незадовільний рівень знань, умінь, що підтверджується відповіддю на питання контрольної роботи; продемонстрував невміння послідовно, грамотно і самостійно висновки на основі проведених спостережень 	1 – 4

6.4. Форми проведення семестрового контролю

Семестровий контроль проводиться у вигляді залікового оцінювання за результатами поточної успішності (проміжного контролю) з усіх змістових модулів дисципліни «Теорія та критика образотворчого мистецтва».

6.5. Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела

Основна

- Криволапов М. Мистецька критика в Україні на початку XXI століття (оглядова довідка за матеріалами преси) [Електронний ресурс] / М. Криволапов. – Режим доступу : <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183795;jsessionid=C344BEAEF06AFDF2DDE39105A4CEF8D7>
- Криволапов М. Про художню критику України XX століття // М. Криволапов. – К. : Ін-т проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України, 2006. – 267 с.